

prof. dr hab. Robert Bartel

Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

Kreacja artystyczna według Patrica White'a

Powieść Patrica White'a „Wiwisekja” to pogłębiona analiza życia artysty, ujawniająca jego historię od wczesnego dzieciństwa, aż do nieuniknionej śmierci. Opisuje twórcze zmagania bohatera, próby przekazania obrazów świadomości i nieświadomości poprzez sztukę, rozpaczliwe poszukiwanie prawdy i sensu naszej egzystencji, Zinterpretować ją można również jako wnikliwe studium procesu arteterapeutycznego, czy autoarteterapeutycznego.

Proces kreacji w sztukach wizualnych jest formą dyskursu między różnymi aspektami osobowości twórcy: sferą emocjonalną, poznawczą i behawioralną. Ziarno tego aktu kiełkuje często na długo przed jego zaistnieniem i może mieć swój początek już we wczesnym dzieciństwie artysty. W stworzonym dziele, oprócz świadomie użytych gestów, faktur, znaków i symboli, pojawia się przynajmniej równie wiele i tych „przypadkowych” z nieświadomości. W sprzyjających warunkach może to służyć lepszemu samopoznaniu, rozwojowi osobistemu, pomóc w uzyskaniu pozytywnej zmiany, a także stać się drogą do wytworzenia nowej jakości w sztuce. Służy autorefleksyjnemu zbadaniu relacji pomiędzy twórcą a kreowanym przez niego wizerunkiem. Staje się sygnałem dla samego twórcy, ale jest także sposobem komunikowania się artysty z otaczającym światem. Obraz jest nośnikiem wielu nieuświadomionych treści, które dzięki refleksji nad symbolami i znaczeniami w nim się pojawiającymi mogą być odczytywane przez innych uczestników w procesie arteterapeutycznym, ale także przez samego tylko twórcę w zaciszu jego pracowni. W wyniku tego może dochodzić porządkowania wewnętrznego chaosu, zdobywania nowej perspektywy oraz odnajdywania rozwiązań własnych problemów i konfliktów.

Słowa kluczowe: kreacja artystyczna, arteterapia, autoarteterapia, sztuki wizualne.

dr hab. Grażyna Borowik

Stowarzyszenie Psychiatria i Sztuka im. dr. Andrzeja Kowala

Stacja Badawcza Outsider Art w Krakowie

JA, TY, ON... wizerunek twarzy ludzkiej w kontekście oddziaływań arteterapeutycznych

Artysta może być zarówno podmiotem, jak i przedmiotem swojej twórczej działalności.

Przedstawienie twarzy ludzkiej, zwłaszcza w ujęciu frontalnym, ma szczególną moc oddziaływania na emocjonalność i psychikę widza. Portret jest nośnikiem cech fizycznych modela, ale informuje również o jego cechach psychicznych i duchowości. Te podstawowe funkcje – reprezentacja wyglądu i ukazywanie osobowości, wykorzystywane są z powodzeniem w arteterapii w procesie transformującym pacjenta.

Nieograniczona wyobraźnia i arsenał środków wyrazowych pozwalają ujawnić co zakryte, wstydlive, bolesne. Jako wypowiedź symboliczna portret pozwala na wgląd terapeutyczny, dostarcza informacji diagnostycznych. Z całego zasobu psychicznych i fizycznych wrażeń, w poczuciu wolności i wewnętrznej konieczności wydobywane zostają formy, których siła oddziaływania nie zależy wyłącznie od wykształcenia, wiedzy, umiejętności funkcjonowania w życiu społecznym ich autora.

Zaprezentowanie twórczości portretowej dwóch artystów outsiderów, osób borykających się od lat z zaburzeniami psychicznymi, pozwoli zauważyć nie tylko zasadnicze różnice w podejściu do tematu, w radzeniu sobie z medium plastycznym, ale również powie nam wiele o samych autorach, o intencjach stojących za ich pracami, o prozdrowotnych skutkach uprawiania sztuki.

Słowa kluczowe: portret, twórczość, reprezentacja, arteterapia.

mgr Maciej Bóbr

Stowarzyszenie Psychiatria i Sztuka im. dr. Andrzeja Kowala

Wystawa „Kamień w Bucie”

Wystawa „Kamień w bucie” powstała trochę przypadkowo. Była eksperymentem, próbą skłonienia uczestników do niewielkiego wysiłku i refleksji - dlatego stali się pacjentami Oddziału Psychiatrycznego dla Dzieci i Młodzieży Szpitala Klinicznego im. dr Józefa Babińskiego w Krakowie.

Historia powstania wystawy związana jest z cyklem spotkań autora z grupą młodych pacjentów (14-18 lat). Pretekstem do tworzenia była banalna historia zawierająca nietrudną do rozczytania metaforę. To historia o kamieniu w bucie, który każdy z nas w jakimś sensie ma. Kamień ten jest mniejszy lub większy, bardziej lub mniej przeszkadza, uwiera, ale czasem sprawia prawdziwy ból. Trzeba więc się go pozbyć, jednak w bucie zasupłała się sznurówka i trudno ją samodzielnie rozplatać. Można oczywiście przeciąć ją lub też cholewkę buta, ale wówczas trudno będzie się w nim chodzić, a droga daleka. Warto więc wykorzystać możliwość spotkania z ludźmi, którzy potrafią rozplątywać węzły.

Uczestnicy poproszeni zostali o przedstawienie swojego kamienia, w dowolnej, wybranej przez siebie technice. Pracowali tylko ci, którzy chcieli. Powstały rysunki, obrazy, rzeźby, kolaże oraz wykonana wspólnie instalacja, a także komentarze i teksty. Ci, którzy nie zdecydowali się na stworzenie czy pokazanie swojej pracy mieli możliwość udziału w przygotowaniu wystawy, tak aby każdy miał w niej swój, nawet drobny, udział. Celem było także i to, by pobyt w Szpitalu, nie pozostał w pamięci, jako przykra konieczność i niemiłe wspomnienie.

Powstało coś niezwykłego. Oficjalny wernisaż wystawy miał miejsce 1 września w czasie rozpoczęcia roku szkolnego w uruchomionej właśnie w Szpitalu szkole specjalnej, a prawdziwy – z udziałem twórców kilka dni później.

Autor nie ocenia terapeutycznego efektu tego małego projektu. Nie ma do tego kompetencji. Ma nadzieję, że zrobi to zespół leczący, a może sami Uczestnicy zastanowią się czym był dla nich ten projekt. Powstały niezwykle prace plastyczne i teksty, widać w nich wiele naprawdę ciekawych pomysłów, samodzielnych decyzji. Dla autora niniejszego wystąpienia nagrodą były uśmiechnięte twarze uczestników.

Słowa kluczowe: dzieci, młodzież, choroba psychiczna, aktywność twórcza, wystawa.

dr Mirosława Cylkowska-Nowak

Zakład Terapii Zajęciowej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Ku upodmiotowieniu w arteterapii – między wyborem i kontrolą a społeczną i kulturową skutecznością

Genetycznie pojęcie upodmiotowienia i podmiotowości związane są z podmiotem – jako to, co podmiotowi przysługuje, stanowi wysublimowany konstrukt teoretyczny, otoczony różnymi znaczeniami i pełniący różne funkcje, przede wszystkim o charakterze wyjaśniającym, rozumiejącym i wartościującym.

Pojęcie podmiotu szczególnie zyskuje na znaczeniu dzięki nowożytnemu, kartezyjańskiemu odkryciu osoby jako podmiotu samoświadomego. Natomiast pojęcie podmiotowości może służyć do wyjaśnienia fenomenu aktywności ludzkiej: samowiedzy, samoświadomości, samostanowienia, samodzielności, tożsamości, autonomii, sprawczości i związanej z nią odpowiedzialności, intencjonalności, skuteczności, a także wolności, która rozumiana jest jako możliwość kreowania samego siebie.

Upodmiotowienie i podmiotowość stanowią przedmiot zainteresowania filozofii (zwłaszcza antropologii filozoficznej), psychologii, socjologii, nauk prawnych, pedagogiki, a także są kluczowe dla takich procesów, jak: psychoterapia, socjoterapia, arteterapia.

Działania twórcze w wielu współczesnych nurtach arteterapii wiążą się z poznawczym podejściem do osoby, jej osobowości, w którym postrzega się człowieka jako integralną całość. Podmiot poznaje świat i samego siebie poprzez jakiś język sztuki, adaptuje się do środowiska i sytuacji, jest nośnikiem własnego, niezależnego od innych świata, działającym twórczo sprawczo i intencjonalnie, odznaczającym się poczuciem autonomii, tożsamości i odrębności od innych ludzi oraz kontroli nad sobą i biegiem zdarzeń, podlegający ciągłej zmianie i rozwojowi – początkowo w ramach działań twórczych, a następnie we własnym życiu.

Celem wystąpienia jest próba zarysowania przestrzeni upodmiotowienia oraz pewnych trudności i napięć, które mogą w szczególny sposób ujawniać się w arteterapii.

Słowa kluczowe: upodmiotowienie, podmiotowość, podmiot, arteterapia, wybór, kontrola, skuteczność.

dr Mirosława Cyłkowska-Nowak

Zakład Terapii Zajęciowej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Zestaw M-Terapia w pracy z dziećmi z zaburzeniami ze spektrum autyzmu z deficytami sensorycznymi

Szacuje się, że około 90% osób, u których zdiagnozowano zaburzenia ze spektrum autyzmu, w nieprawidłowy sposób przetwarza doznania sensoryczne. Zaburzenia sensoryczne występują w tej grupie przez całe życie.

Deficyty sensoryczne są udokumentowane w doniesieniach badawczych już w 6. miesiącu życia niemowląt z późniejszym rozpoznaniem autyzmu. Daje nam to podwójną informację. Po pierwsze, że objawy sensoryczne wyprzedzają deficyty społeczne i komunikacyjne, a po drugie, że nieprawidłowe cechy sensoryczne mogą być predyktorem autyzmu i stać się objawem, na który należy zwrócić uwagę. Bardzo ważne jest to, że typowe trudności poznawcze osób z zaburzeniami ze spektrum autyzmu są często związane ze zmianami w postrzeganiu świata zewnętrznego, czyli z nieprawidłowościami sensorycznymi (głównie przetwarzaniem sensorycznym). Zatem celowo wywoływane i odpowiednio dobrane aktywności rozwojowe i działania terapeutyczne z zastosowaniem Musiconu, zestawu M-Terapia, nakierowane na odbiór zmysłowy mogą wpłynąć pozytywnie na rozwój poznawczy, a w konsekwencji także na rozwój emocjonalny i społeczny.

Słowa kluczowe: Musicon, deficyty sensoryczne, dzieci, zaburzenia ze spektrum autyzmu.

dr Mirosława Cylikowska-Nowak

Zakład Terapii Zajęciowej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Zestaw M-Senior w utrzymywaniu sprawności fizycznej osób starszych

Wraz z upływem lat osoby starsze odczuwają zmiany w sferze funkcjonowania fizycznego. Zmiany te zachodzą na poziomie molekularnym, komórkowym, tkankowym i narządowym, a to z kolei uwidacznia się w organizmie jako całości – w postawie ciała, sposobie poruszania się i wykonywania różnych czynności.

Zmiany w układzie ruchu dotyczą wszystkich jego elementów strukturalnych – kości, stawów, mięśni, jak również układu nerwowego, który odpowiada za czucie głębokie w stawach, a także za prawidłowe przewodnictwo impulsów sterujących ruchem i zwrótnie przewodnictwem i odbiorem informacji na temat wykonania ruchu. W procesie starzenia się organizmu zmienia się też zakres odbioru bodźców oraz integracja sensoryczna, co może wpływać znacząco na wykonywanie i kontrolę ruchu, zarówno w zakresie motoryki dużej, jak i motoryki małej.

Opisane zmiany wpływają na obniżenie sprawności fizycznej osób starszych, zatem celowe wydaje się podejmowanie aktywności, które mogłyby temu spadkowi zapobiec lub go spowolnić. Musicon, zestaw M-Senior jest jedną z propozycji aktywizacji osób starszych. Jego zastosowanie wydaje się obiecujące zwłaszcza w prewencji spadku sprawności fizycznej u osób starszych.

Słowa kluczowe: Musicon, osoby starsze, funkcjonowanie fizyczne, aktywizacja, terapia.

dr hab. Paweł Cylulko

Akademia Muzyczna im. Karola Lipińskiego we Wrocławiu

Dziecko z niepełnosprawnością wzroku podmiotem oddziaływań tyflomuzykoterapeutycznych

Dziecko z niepełnosprawnością wzroku od najwcześniejszych chwil swojego życia wykazuje duże zainteresowanie otaczającymi je zjawiskami akustycznymi. Posiada przy tym silną potrzebę bezwzrokowego wypowiedzania się przy pomocy dźwięków muzycznych, czyniąc je bezpiecznym i prozdrowotnym środkiem wyrazu muzycznego.

Sztuka muzyczna dla dziecka z niepełnosprawnością wzroku jest najprzystępniejszą i najbardziej komunikatywną ze wszystkich sztuk pięknych. Uprawiając muzykę, jako podmiot, jest ono wolne, niezależne i w pełni autonomiczne, gdyż niepełnosprawność wzroku, jej skutki nie zaburzają doświadczania tego rodzaju sztuki. W niej i dzięki niej odkrywa ono drzemiące w sobie artystyczne możliwości, a tym samym pełniej odczuwa intuicyjność swojego sprawczego działania. Można powiedzieć, iż dziecko z niepełnosprawnością wzroku ma pełne możliwości przeżywania sztuki muzycznej i czerpania z niej wielu prozdrowotnych korzyści. Stwierdzenie to leży u podstaw zastosowania tyflomuzykoterapii w pracy edukacyjno-rehabilitacyjnej z omawianą populacją beneficjentów.

Podczas wystąpienia autor, dyplomowany muzykoterapeuta, dyplomowany pedagog muzyczny, a przede wszystkim autor metody tyflomuzykoterapii dzieli się swoim ponad trzydziestoletnim doświadczeniem klinicznym.

Słowa kluczowe: dziecko niepełnosprawne wzrokowo, muzyka, tyflomuzykoterapia.

mgr Dominika Dopierała

Fundacja Nordoff Robbins Polska

dr Wojciech Strzelecki

Katedra i Zakład Psychologii Klinicznej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

Proces wspólnie improwizowany – wprowadzenie do kluczowych założeń muzykoterapii Nordoff Robbins

Prezentacja będzie wprowadzeniem do muzykoterapii Nordoff Robbins oraz zaproszeniem do rekrutacji na studia w tym podejściu, których rozpoczęcie planuje się w lutym 2023 roku. Fragmenty nagrań wideo z sesji indywidualnych i grupowych będą punktem wyjścia do opisanego kluczowych założeń podejścia Nordoff Robbins opierającego się na wspólnym tworzeniu muzyki przez uczestników i uczestniczki sesji. Głównym zagadnieniem tej części prezentacji będzie uzasadnienie partnerskiej relacji pomiędzy osobami biorącymi udział w procesie terapeutycznym. Terapeuta otwiera przestrzeń terapii, ale kształtuje ją wspólnie z uczestniczkami i uczestnikami.

Druga część prezentacji dotyczyć będzie proponowanych Studiów Podyplomowych Muzykoterapii w podejściu Nordoff Robbins. Są to pierwsze tego rodzaju studia w Polsce, jak również w Europie Środkowowschodniej. Studia prowadzone będą w oparciu o umowę trójpartnerską pomiędzy Uniwersytetem Medycznym w Poznaniu, Akademią Muzyczną w Poznaniu oraz Fundacją Nordoff Robbins Polska. Program studiów zgodny jest z założeniem wielokierunkowego wykształcenia muzykoterapeuty, a jego atutem jest szerokoaspektowość i wielomodułowość. Jest również zgodny z wymogami Nordoff Robbins International. Celem studiów jest pełne przygotowanie studentów do wykonywania zawodu, stąd też program jest mocno praktyczny i przewiduje miejsce na superwizję. Podobnie jak w podejściu Nordoff Robbins, gdzie przestrzeń terapeutyczna jest współtworzona przez uczestników, tak i w przypadku studiów program będzie ewoluował, jeśli zajdzie taka potrzeba, dzięki współtworzeniu go przez studentów na drodze ewaluacji.

Słowa kluczowe: kształcenie podyplomowe, muzykoterapia, podejście Nordoff Robbins.

dr Beata Jerzakowska-Kibenko

Szkoła Podstawowa im. Karola Marcinkowskiego w Murowanej Goślinie

„Bajkowa wystawa" jako przykład arteterapii dla osób niewidomych

W referacie podjęto kwestie arteterapii w zakresie możliwości jej wykorzystania w arteterapii dla osób niewidomych. Posłużono się analizą autorskiego projektu finansowanego przez MKiDN. Na potrzeby którego stworzono nową formę, „bajkę audio deskrypcyjną” do obrazu. Forma ta daje rozmaite możliwości interpretacyjne, pozwalając niewidomym odbierać sztukę we własny sposób.

Słowa kluczowe: bajka, audiodeskrypcja, dziecko niewidome.

mgr Natalia Komar-Piątyszek, mgr Jakub Kozik

M sp. z o. o.

Duża katarynka, czy laboratorium polisensorycznych doświadczeń? O Musiconie słów kilka

Musicon to rewolucyjne urządzenie edukacyjne i terapeutyczne wykorzystywane przez placówki na całym świecie. Jak działa Musicon? Do jakich aktywności może być wykorzystywany? Co sprawia, że pracują na nim zarówno nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej, jak i terapeuci różnych specjalizacji? Podczas wystąpienia Jakub Kozik – projektant i współtwórca Musiconu oraz Natalia Komar-Piątyszek – terapeutka, pokażą podstawowe możliwości Musiconu oraz opowiedzą o tym, jak praca z tym urządzeniem wpływa na poczucie sprawczości u dzieci i osób starszych.

Słowa kluczowe: Musicon, edukacja, terapia.

dr Ewa Jeżewska-Krasnodębska

(Uczelnia Łazarzkiego w Warszawie, Centrum Terapii Dziecka w Warszawie i Otwocku)

Wykorzystanie zestawu M-Terapia w terapii dzieci z zaburzeniami mowy

Rezultaty zespołowych badań realizowanych w ramach projektu M-Terapia wskazują, że zestaw M-Terapia daje szansę na poprawę funkcjonowania dzieci z zaburzeniami komunikacji językowej w zakresie różnych funkcji poznawczych. Autorka prezentuje przykładowe plany aktywności wykorzystujące zabawy logopedyczne z wykorzystaniem Musiconu, przełamuje schemat stolikowych zajęć logopedycznych i przekonuje, że M-Terapia jest innowacyjną metodą w pracy logopedy.

Słowa kluczowe: Musicon, dzieci, zaburzenia mowy.

mgr Paweł Kula

Akademia Sztuki w Szczecinie

Katedra Fotografii, Pracownia Fotografii Kreacyjnej i Fotomediów

Miastochodzik, solarigrafia i inne eksperymenty

Wystąpienie dotyczy autorskiego wykorzystania w działaniach edukacyjnych zabawek optycznych, zjawiska światłoczułości oraz technik inspirowanych korzeniami wynalazku fotografii i filmu jako elementów działań procesualnych, komunikacji i działania w grupie, poznawania nowej przestrzeni, doświadczania czasu i miejsca. Punktem odniesienia chciałbym uczynić dwa autorskie projekty: „Miastochodzik” i „Solarigrafię”

MIASTOCHODZIK – spacerownik miejski zawierający propozycje doświadczeń, których elementem jest tworzenie i szukanie obrazów, praca ze słowem, słuchania dźwięków, przemierzanie przestrzeni, czekanie, gubienie się, obserwacja światła i natury, interakcje i komunikacja. W doświadczaniu tych przygód istotna jest wewnętrzna zgoda na dryfowanie i przypadek. Można przeżyć je w mieście, które się dobrze zna lub w miejscu, w którym jest się po raz pierwszy.

SOLARIGRAFIA – metoda fotografowania współwynaaleziona w 2000 roku przez autora wystąpienia (<https://en.wikipedia.org/wiki/Solarigraphy>). Uznawana obecnie na świecie za jedną z popularniejszych technik alternatywnej fotografii – istotą tej metody jest ekstremalnie długi czas naświetlania trwający nawet lata, pozwalający na rejestrowanie osobliwych obrazów otaczającego świata. Ze względu na walory wizualne i naukowe oraz prostotę technologiczną stała się częstym elementem programów edukacyjnych szkół i uczelni oraz działań artystycznych i społecznych.

Słowa kluczowe: archaiczna fotografia, zabawki optyczne, światłoczułość, proces.

dr hab. Katarzyna Kwiecień-Długosz, prof. UZ

Instytut Muzyki

Wydział Artystyczny

Uniwersytet Zielonogórski

Wgląd a inspiracja twórcza w pracy kompozytora na przykładach z własnej twórczości

Jedna z definicji wglądu określa go jako akt kreacji – wgląd czyni pacjenta twórcą. Nagły przebłysk rozpoznania lub zrozumienia, pochodzący z głębi podświadomości, może wyrażać się w formie pozawerbalnej. Dotarcie do niego często umożliwia arteterapia, a uzyskany wgląd może stać się źródłem inspiracji artystycznej. Niniejsza prezentacja odnosi się do wspomnianej definicji w sposób dosłowny: kompozytorka opowie o tym, w jaki sposób reakcja „aha” stała dla niej punktem wyjścia do tworzenia utworów muzycznych. Wystąpienie zostanie uzupełnione przykładami i fragmentami nagrań wybranych kompozycji.

Słowa kluczowe: wgląd, inspiracja, twórczość, kompozycja muzyczna, kompozytor.

prof. dr hab. Wiesław Karolak

Barbara Karolak

Górnośląska Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości w Chorzowie

Autoarteterapie w sytuacjach kryzysowych. Ćwiczenia uważności

Autoarteterapie to obszar specyficzny, delikatny, subtelny.

W każdym przypadku działań *autoarteterapeutycznych* chodzi o głębsze przeżycie czegoś, tak na płaszczyźnie estetycznej, jak i duchowej. Ważne jest delikatne przeżycie czegoś, co można nazwać doprowadzeniem do *przebudzenia, oświecenia*. Prowadzi to do stanu spokoju naszego umysłu, uszczęśliwienia, pogody naszej duszy.

Aby wkroczyć w *autoarteterapie*, potrzebne jest szczególne przygotowanie teoretyczne, a także psychiczne, mentalne, intelektualne, wrażliwościowe.

Wykład *Autoarteterapie* zawierać będzie wiele różnych odmian, form, sposobów uprawiania *Autoterapii*, a więc leczeniu się samodzielnie. Omówione zostanie, co wchodzi w skład *Autoarteterapii*. Kiedy stosujemy *Autoterapie*? Jak postępować, aby nie doprowadzić do negatywnych problemów natury emocjonalnej oraz jak działać profilaktycznie.

Wykładowi towarzyszyć będzie książka: Wiesław Karolak, Barbara Karolak (2021) *Autoarteterapia w sytuacjach kryzysowych*, Warszawa: DIFIN).

Słowa kluczowe: autoarteterapie, nic-nie-robienie, chromoterapia, światłoterapia, śmiechoterapia.

dr hab. Ludwika Konieczna

Akademia Muzyczna im. Karola Szymanowskiego w Katowicach

Klient ma głos! O słuchaniu głosów uczestników muzykoterapii – refleksje i wątpliwości

W perspektywie ogólnej podmiotowość klienta muzykoterapii i prawa z niej wynikające uznać można za niekwestionowaną oczywistość. Jak zauważa Elżbieta Dubas (2017) w rozważaniach dotyczących znaczenia podmiotowości, łączy się ona ściśle z pojęciami takimi jak: tożsamość, świadomość, indywidualność, subiektywność, autonomia, samookreślenie, samorealizacja.

W refleksji teoretycznej związanej z pracą muzykoterapeutyczną z osobami z doświadczeniem traumy pojawia się sześć kluczowych elementów i zasad, których wnikliwie analizowanie i stosowanie pozwolić ma na bezpieczne oddziaływanie terapeutyczne w tej szczególnie wrażliwej grupie. Są to: bezpieczeństwo, zaufanie, wsparcie, współdziałanie i wzajemność, wzmocnienie (*empowerment*) poprzez dawanie głosu i prawa wyboru, świadomość historyczna, kulturowa i genderowa (Heiderscheit i Murphy, 2021). W praktyce jednak realizacja wymienionych założeń okazuje się problematyczna i złożona. W proponowanym wystąpieniu podjęty będzie przede wszystkim wątek uszanowania praw do wolnej wypowiedzi i dokonywania wyboru jako narzędzi ekspresji klienta oraz refleksja nad ich znaczeniem i wartością. Na podstawie przykładów praktycznych ukazana zostanie złożoność i – w niektórych przypadkach – wewnętrzna sprzeczność stosowania wymienionych zasad. W finale, zamiast odpowiedzi, pojawią się pytania.

Słowa kluczowe: muzykoterapia, upodmiotowienie.

dr hab. Izabela Kowalczyk, prof. UAP

Wydział Edukacji Artystycznej i Kuratorstwa

Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

Obrazy wojennych traum. Wokół sztuki Andrzeja Wróblewskiego i młodych ukraińskich artystów i artystek

W referacie zamierzam omówić i przeanalizować wybrane prace Andrzeja Wróblewskiego oraz młodych ukraińskich twórców będące reakcją na wojenne traumy: w przypadku pierwszego artysty – na II Wojnę Światową i śmierć ojca artysty, zaś w przypadku twórców i twórczyń ukraińskich – na obecną agresję militarną Rosji na Ukrainę. Połączenie tej twórczości wiąże się z użyciem podobnych motywów: błękitu jako koloru śmierci, obrazowania czaszek i ludzkich figur jako zarazem żywych i martwych, a także ukazania braku równowagi. Zamierzam zastanowić się, w jaki sposób obrazowana jest katastrofa oraz jakich motywów używają artyści w swoich pracach do mówienia o śmierci? Jak obrazowany jest wojenny uraz i jak wyrażana jest żałoba? W tekście odwołam się też do literatury, a dokładnie do książki „Planeta Piołun” Oksany Zabuzko, pytając o nadzieję ocalenia przed katastrofą.

Słowa kluczowe: twórczość, wojna, trauma, artyści ukraińscy.

dr Alan Lem

Nordoff Robbins Polska

„Momenty Uczące” w wybranych aspektach muzykoterapii aktywnej

Choć samoświadomość i poczucie wolnej woli są dostępne potencjalnie dla wszystkich, u każdego będą się one rozwijać inaczej. U niektórych zmiana będzie następować łagodnie, stopniowo umacniając stopień autorefleksji. Inni doświadczą nagłej metamorfozy świadomości prowadzącej do całkowicie nowego spojrzenia na życie lub świat.

W swojej praktyce muzykoterapii miałem możliwość zaobserwowania setki punktów zwrotnych w sposobie wyrażania samoświadomości klienta. Zauważone zmiany dotyczyły głównie swobody i umiejętności wykonywania muzyki, dzielenia się wrażeniami i odczuciami, chęcią tworzenia, ale także ogólnej postawy życiowej. Niektóre z tych zmian były głębokie i dobrze zdefiniowane, inne można było porównać jedynie do przebłysków świadomości. Niezależnie od charakteru, zmiana świadomości klienta obserwowana w muzykoterapii pozostawia długotrwały ślad.

Zachodnia psychologia ukuła termin „Moment Uczący” (od angielskiego: Teaching Moment), który jest rozumiany jako wydarzenie lub okoliczności prowadzące do znaczącej zmiany postawy i zachowania.

W czasie prezentacji przedstawię i przeanalizuję muzyczne i środowiskowe okoliczności leżące u podstaw kilku Momentów Uczących zaobserwowanych podczas muzykoterapii z (1) niewerbalnym klientem z ciężkim autyzmem, (2) grupą klientów, u których niedawno zdiagnozowano nowotwór, oraz (3) grupą starszych osób cierpiących na zaawansowaną demencję.

Przykłady zostaną zilustrowane materiałem audiowizualnym.

Słowa kluczowe: moment uczący, muzykoterapia aktywna.

mgr Agata Łukaszewicz

Szkoła Podstawowa nr 98 z Oddziałami Integrycyjnymi im. Lucy Maud Montgomery w Warszawie

Dziecko i wojna. „Teatr ekspresji” Jana Dormana

Jan Dorman był istotnym twórcą w polskim teatrze dla dzieci. Swoją twórczą drogę, która trwała od lat 30-tych do lat 80-tych XX wieku, zaczął jako nauczyciel uczący w szkołach podstawowych, później stał się artystą teatru. Jego koncepcja pedagogiczno-artystyczna stanowiła unikalne osiągnięcie zarówno z uwagi na jakość artystyczną, jak i na podmiotowe, sensytywne podejście do dziecka. Dorman dostrzegł, iż teatr może być bezpieczną, twórczą przestrzenią, w której dzieci po traumatycznych, wojennych doświadczeniach mogą odnaleźć zabawę, wsparcie, ukojenie. Eksperymentalny Teatr Dziecka prowadzony przez Jana i Janinę Dormanów (1945-1951) może stanowić współcześnie inspirujący i wartościowy przykład dla terapeutów, nauczycieli, artystów i pedagogów teatru, którzy używają medium teatru do pracy z dziećmi.

Słowa kluczowe: teatr, teatroterapia, wojna, dziecko.

mgr Paulina Misiak¹, dr Magdalena Waszyk-Nowaczyk², prof. dr hab. Marek Simon¹

¹Katedra i Zakład Patofizjologii, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

²Pracownia Farmacji Praktycznej Katedry i Zakładu Technologii Postaci Leku, Uniwersytet Medyczny w Poznaniu

Wydarzenia artystyczne z zakresu sztuk wizualnych jako potencjalne narzędzie w toku edukacji studentów farmacji

Wykorzystanie sztuki w obszarze dziedzin medycznych ma potencjał nie tylko w poszerzaniu spektrum narzędzi służących skutecznej opiece nad pacjentem, ale może być również jednym ze sposobów zwiększenia kompetencji pracowników medycznych. Inkorporowanie zajęć związanych ze sztuką do programów nauczania na kierunkach medycznych pozwoliło zaobserwować wśród studentów wzrost takich umiejętności, jak percepcja przestrzenna, zdolność obserwacji, umiejętność słuchania, umiejętność pracy zespołowej i kreatywność. Dowiedziono skuteczności działań łączących sztukę i edukację medyczną w zakresie zwiększenia empatii i umiejętności komunikacji z pacjentem.

Przeprowadzony projekt badawczy, realizowany od kwietnia 2022 roku, ma na celu zbadanie postaw studentów farmacji wobec użycia sztuki w edukacji medycznej oraz ich osobistego zaangażowania w odbiór sztuk wizualnych. Analiza ma również wskazać wpływ, jaki w ocenie studentów ma udział w wydarzeniach artystycznych na poszczególne kompetencje. Badanie ankietowe dotychczas objęło ponad 130 studentów farmacji wszystkich lat studiów. Kwestionariusz zawierał 30 pytań. Stwierdzono, że ponad 60% studentów farmacji deklaruje branie udziału w wydarzeniach artystycznych z zakresu sztuk wizualnych. 80% badanych wyraziło przekonanie, że zastosowanie sztuk wizualnych w toku edukacji medycznej może przyczynić się do zwiększenia skuteczności podejmowanych działań edukacyjnych. Dalsza część projektu, obecnie w fazie realizacji, obejmuje przygotowanie wystawy sztuk wizualnych oraz przeprowadzenie ze studentami warsztatów związanych z jej tematyką.

Słowa kluczowe: edukacja medyczna, sztuki wizualne, student, farmacja.

mgr Magdalena Pietrewicz-Magiera

M sp. z o. o.

O projekcie M-Senior – najważniejsze informacje i założenia

Projekt „M-Senior – zestaw narzędzi utrzymywania i odbudowy zasobów biopsychospołecznych osób starszych” jest skierowany do osób starszych. Jego główne założenie to przeprowadzenie badań oraz opracowanie na ich podstawie narzędzi zestawu M-Senior. Docelowo ma to być kompleksowe i innowacyjne rozwiązanie dla osób starszych. Czas trwania projektu to 19 miesięcy (od grudnia 2021 r. do czerwca 2023 r.). Obecnie zakończono badania w trzech Domach Pomocy Społecznej i trwają prace przygotowawcze do kolejnych etapów. Projekt jest współfinansowany przez Unię Europejską z EFRR w ramach RPO WSL na lata 2014-2020.

Słowa kluczowe: Musicon, projekt, osoby starsze.

mgr Magdalena Pietrewicz-Magiera

M sp. z o. o.

O projekcie M-Terapia – najważniejsze informacje i założenia

Pełna nazwa projektu to „M-Terapia – innowacyjny zestaw terapeutyczny dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnościami i dysfunkcjami znoszący bariery w edukacji”. Celem jest dostosowanie dotychczasowego zestawu Musicon do funkcji terapeutycznych i edukacyjnych dla dzieci ze spektrum autyzmu, dzieci z grupy zagrożenia dysleksją oraz dzieci z zaburzeniami mowy. W efekcie ma powstać zestaw M-Terapia, który w głównej mierze będzie rozwijał umiejętności poznawcze, a tym samym pozwalał na lepsze funkcjonowanie dzieci z problemami w nauce i z deficytami rozwojowymi. Projekt rozpoczął się we wrześniu 2020 r. i potrwa do czerwca 2023 r. Dotychczas odbyły się już trzy z czterech etapów projektu, w tym badania w ponad dziesięciu placówkach w całej Polsce. Ostatnim etapem będzie eksperyment. Projekt jest dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Poddziałania 4.1.4 Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój 2014-2020.

Słowa kluczowe: Musicon, projekt, dzieci, zaburzenia ze spektrum autyzmu, zaburzenia mowy, ryzyko dysleksji.

dr Michalina Radzińska

Katedra Geriatrii

Collegium Medicum

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Mały człowiek w świecie wielkiej muzyki. Znaczenie wczesnego umuzykalniania na rozwój dzieci

Obecny stan wiedzy na temat czynników wpływających na rozwój małych dzieci nie pozostawia wątpliwości co do potrzeby ich wszechstronnego bodźcowania i uważnego dobierania treści, które do nich docierają. Muzyka, ze względu na mnogość form i zastosowań, może być wykorzystywana nie tylko od pierwszych dni życia dziecka, ale również w okresie prenatalnym.

Celem wystąpienia jest przedstawienie inicjatyw umożliwiających umuzykalnianie dzieci od okresu niemowlęctwa, aż do poziomu edukacji wczesnoszkolnej. Znaczenie muzyki dla rozwoju małego człowieka było wielokrotnie podkreślane przez Shinichi Suzuki oraz Edwina Eliasa Gordona. W Polsce niesłabnącą popularnością cieszy się metoda Macieja Kieryła, chętnie wykorzystywana jako forma zabawy i profilaktyki muzycznej lub muzykoterapii. Wspomniane metody działają w oparciu o różne formy muzycznych zabaw, a celem autorki jest podkreślenie tych aspektów, które mogą mieć wpływ na wychowanie późniejszych świadomych odbiorców sztuki.

Słowa kluczowe: dziecko, muzyka, umuzykalnienie, zabawa.

dr hab. Sonia Rammer, prof. UAP

Wydział Edukacji Artystycznej i Kuratorstwa

Uniwersytet Artystyczny im. Magdaleny Abakanowicz w Poznaniu

Sztuka jako narzędzie międzykulturowego poznania; na podstawie rezydencji artystycznej odbytej w Marpha Foundation w Nepalu oraz Arctic Culture Lab na Grenlandii

Martha C. Nussbaum w książce „Nie dla zysku. Dlaczego demokracja potrzebuje humanistów”, zwraca uwagę na sposób nauczania sztuki, który powinien być powiązany z nauczaniem kształtującym obywateli świata. Dzieła sztuki stanowią bowiem doskonałe narzędzie prowadzące do „zrozumienia osiągnięć i cierpień kultury odmiennej od naszej”¹.

Tworzenie sztuki w nowym kontekście, nasyconym pogłębioną świadomością miejsca i kultury może prowokować do wychodzenia poza zastaną perspektywę kontynentu / kraju, w którym żyje się na codzień. Taką szansę zdają się dawać rezydencje artystyczne, w których twórcy mierzą się z działaniami w obrębie nowego środowiska. W obszarze nieznaności języka, sztuka staje się jedynym sposobem poznania i porozumienia.

Treść wystąpienia opiera się na doświadczeniach własnych zgromadzonych podczas pobytu w Nepalu (Marpha Foundation) oraz na Grenlandii (Arctic Culture Lab). W obu przypadkach działania artystyczne prowadzone były w odniesieniu do lokalnej tradycji dając możliwość indywidualnego przeżywania odmiennej kultury oraz stwarzając platformę porozumienia z ludźmi zamieszkującymi niewielkie osady na „końcu świata”. Materiał zebrany w trakcie rezydencji stał się również zaczynem wystaw organizowanych po powrocie do Polski, a tym samym pozwolił na niedydaktyczną opowieść o osiągnięciach i cierpieniach „kultury odmiennej od naszej”.

Słowa kluczowe: edukacja artystyczna, międzykulturowość, rezydencja artystyczna, M. C. Nussbaum.

---

¹ Nussbaum, M. C., Nie dla zysku. Dlaczego demokracja potrzebuje humanistów, Warszawa, Kultura Liberalna, 2016, s. 126.

prof. dr hab. Barbara Skalbania

Zakład Edukacji Elementarnej i Wspomagania Rozwoju Dziecka

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Zestaw M-Terapia w profilaktyce dysleksji rozwojowej – efekty działań stymulujących funkcje poznawcze w oparciu o wyniki badań projektowych

Analiza koncepcji dysleksji rozwojowej wskazuje zaburzenia rozwoju poznawczego jako patomechanizm trudności związanych z uczeniem się (Spionek, Bogdanowicz, Wszeborowska-Lipińska, Kalka, Jastrząb). Funkcje poznawcze i ruchowe, obok funkcji emocjonalnych i społecznych, decydują o powodzeniu versus niepowodzeniu szkolnym. Wyniki badań projektowych wskazują na skuteczność zestawu w zakresie rozwijania myślenia, uwagi, pamięci, spostrzegania oraz ich koordynacji, co wpisuje się w obszar profilaktyki i pozwala prognozować kierunek rozwoju dziecka oraz identyfikuje potrzeby jego wspomagania.

Słowa kluczowe: Musicon, dzieci, dysleksja rozwojowa, rozwój poznawczy. .

dr Maja Stańko-Kaczmarek

Wydział Psychologii i Kognitywistyki

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Siła twórczości – wpływ doświadczeń twórczych na zdrowie

Celem wystąpienia jest synteza dotychczasowych ustaleń badawczych na temat rozległego wpływu różnych typów twórczości i sztuki na zdrowie, w jego holistycznym ujęciu.

Przedstawione zostaną przykłady działań związanych z twórczością przynoszących pozytywne efekty w obszarach promocji i profilaktyki zdrowotnej, a także w utrzymaniu i powracaniu do zdrowia, przy uwzględnieniu szerokiego spektrum sytuacji życiowych i zdrowotnych. Dodatkowo, zaprezentowany zostanie również model, w sposób kompleksowy wyjaśniający mechanizm oddziaływania doświadczeń twórczych na zdrowie, samopoczucie i funkcjonowanie człowieka. Przedstawiana koncepcja obejmować będzie czynniki podmiotowe, zmiany na poziomie biologicznym, psychologicznym, behawioralnym i społecznym, a także kontekst doświadczeń twórczych, które mogą mieć wpływ na zdrowotne skutki twórczości. Na zakończenie podjęta zostanie również refleksja na temat czynników ryzyka, wyzwań oraz paradoksalnie negatywnych rezultatów doświadczeń związanych z twórczością w kontekście zdrowia.

Słowa kluczowe: twórczość, zdrowie, holizm.

dr hab. Anita Stefańska, prof. UAM

Wydział Pedagogiczno-Artystyczny w Kaliszu

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Wokół wyzwań i kulturowego zwrotu w terapiach ekspresyjnych

Chociaż terapia ekspresyjna może być rozwijana z różnych odniesień teoretycznych, jest we wszystkich z nich definiowana przez wspólny punkt: wykorzystanie sztuki jako środka do wyrażenia podmiotowości. Niezależnie od konkretnego kontekstu, arteterapeuci mają etyczne zobowiązanie do przyczyniania się do uznania uczestników/podmiotów za twórców, nie tylko w kategoriach estetycznych, ale także jako autorów, którzy mogą twórczo uczestniczyć w społeczeństwie, do którego należą. Tożsamość kulturowa, bowiem na różnych poziomach buduje świadomość ludzi. Wynika to z potrzeby komunikacji, a ten, kto się komunikuje, robi to za pomocą określonych środków i form. Zadawalająco rośnie wśród arteterapeutów przekonanie o znaczeniu doboru w procesie arte preferowanych przez uczestników środków wyrazu, co pociąga za sobą związek aktu tworzenia z tłem kulturowym.

Słowa kluczowe: terapie ekspresyjne, arteterapia, podmiotowość, kultura.

dr hab. Wojciech Sternak

Katedra Fotografii i Genologii Dziennikarskiej

Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii

Uniwersytet Warszawski

Spójrzcie! Obrazy utraty bliskich w pracy artystyczno-dydaktycznej, czyli jak nie stać się mimowolnie arteterapeutą?

W praktyce prowadzenia dyplomów w obszarze fotografii dość często spotykamy się z proponowaną przez studentów/teki tematyką dotyczącą ich doświadczeń traumatycznych. Wiele z nich dotyczy śmierci bliskiej osoby. Okres pandemii koronawirusa wzmocnił tę tendencję.

Co oczywiste, zasadniczym celem pracy dyplomowej jest wypracowanie a następnie potwierdzenie umiejętności i wiedzy, które uzasadniają przyznanie stopnia licencjata czy magistra. Nie da się jednak sprowadzić tego typu pracy seminaryjnej jedynie do aspektów formalnych. Prowokuje to pytanie czy, a jeśli tak, to w jakim stopniu dyplomanci i dyplomantki podejmujący tematykę śmierci bliskich osób robią to poszukując (świadomie bądź nie) swoistej formy auto-terapii, oswojenia trudnego okresu w życiu, „wyrzucenia z siebie” emocji związanych z tym doświadczeniem.

Kwestią jeszcze żywoniejszą wydaje się pytanie o to, czy można uznać to rzeczywiście za działanie zogniskowane na sobie, wobec zaangażowania osób trzecich – promotora, a później potencjalnych odbiorców/widzów finalnego zestawu zdjęć (np. na wystawie). Gdzie i czy ma prawo postawić granice promotor w relacji tworzącej się podczas pracy nad dyplomem? Czy /jak nie stać się mimowolnie arteterapeutą?

Wystąpienie oparte jest na wybranych przykładach prac dyplomowych z obszaru fotografii i własnej praktyce dydaktycznej.

Słowa kluczowe: fotografia, śmierć, trauma, praca dyplomowa, dydaktyka.

dr Wojciech Strzelecki

Katedra i Zakład Psychologii Klinicznej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Wsparcie rozwoju społeczno-emocjonalnego dzieci z trudnościami rozwojowymi z zastosowaniem zestawu M-Terapia

Dzieci z trudnościami rozwojowymi, w zależności od rodzaju tych trudności borykają się z problemami w zakresie funkcjonowania zarówno w obszarze psychomotorycznym, poznawczym, jak i emocjonalnym i społecznym. Przy czym aspekty te należy rozpatrywać łącznie w uwagi na ich wzajemny wpływ. Zestaw M-Terapia pozwala na wspieranie szerokoaspektowe przy jednoczesnym podnoszeniu zasobów kreatywności. Wzmacnianie poczucia sprawstwa, poczucia własnej wartości, poprawa w zakresie wykonywania czynności równoległych i naprzemiennych czy też inicjowanie współpracy to tylko niektóre z możliwości, jakie niesie ze sobą zestaw M-Terapia w obszarze emocjonalno-społecznym dla dzieci z trudnościami rozwojowymi.

Słowa kluczowe: Musicon, dzieci, rozwój społeczny, rozwój emocjonalny.

dr Wojciech Strzelecki

Katedra i Zakład Psychologii Klinicznej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Wsparcie funkcjonowania społeczno-emocjonalnego osób w okresie późnej dorosłości z zastosowaniem zestawu M-Senior

Osoby starsze, mimo zmian jakie zachodzą w społecznym postrzeganiu seniorów, mimo coraz większego nacisku na tworzenie ofert kierowanych bezpośrednio do nich, mimo postępów medycyny, które pozwalają im na lepsze funkcjonowanie zdrowotne czy wreszcie mimo tworzenia wizerunku pozytywnej starości, nierzadko mierzą się z wykluczeniem społecznym. Wielochorobowość, jak również zaburzenia w zakresie funkcji poznawczych powodują u wielu osób starszych wycofanie z życia społecznego, spadek samooceny i poczucia sprawstwa. Kierowany do nich zestaw M-Senior niesie ze sobą możliwość poprawy funkcjonowania we wszystkich istotnych powiązanych ze sobą obszarach, począwszy od psychomotorycznego, poprzez poznawczy i emocjonalny, a skończywszy na obszarze społecznym przy jednoczesnym podnoszeniu zasobów kreatywności. Podejmowanie działań na zestawie według stworzonych z myślą o seniorach planów aktywności, przyczynić się może do wzmacniania poczucia sprawstwa oraz poczucia własnej wartości osób starszych. Może również, przeciwdziałając tym samym marginalizacji seniorów, stworzyć warunki do podejmowania działań wspólnych, wspierając obszar społeczny.

Słowa kluczowe: Musicon, osoby starsze, funkcjonowanie społeczno-emocjonalne.

dr Sławomir Tobis

Zakład Terapii Zajęciowej

Wydział Nauk o Zdrowiu

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Czy sztuka powinna być na receptę?

Dwanaście lat temu, podczas pierwszej konferencji „Podmiot. Sztuka – terapia – edukacja”, wielokrotnie wyrażano obawę, czy uda się doprowadzić do sytuacji, w której arteterapia mogłaby być partnerem dla nauk medycznych i nauk o zdrowiu. Czy mogłaby być uprawiana jako praktyka oparta na dowodach (Evidence-Based Practice)? Obecnie, w roku 2022 istnieje baza opublikowanych badań z wykorzystaniem metod arteterapii, liczona w tysiącach, z których część spełnia wymogi powszechnie stosowane do badań klinicznych. Sytuacja jest więc znacząco odmienna od tej z roku 2010, gdy tego typu publikacje były bardzo rzadkie. Czy zatem realistyczne jest aby sztuka była przepisywana przez lekarzy na receptę? Odpowiedzi dostarczyć może przegląd bazy dowodów naukowych oraz refleksja nad możliwą współpracą arteterapeutów i innych profesjonalistów medycznych.

Słowa kluczowe: arteterapia, praktyka oparta na dowodach, współpraca interprofesjonalna.

mgr Marta Torchala

Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej
im. Zbigniewa Tylewicza w Poznaniu

Muzyka a zmiany w zachowaniu – na przykładzie rocznych obserwacji ucznia z zaburzeniami ze spektrum autyzmu na zajęciach muzycznych

Wystąpienie stanowi studium przypadku ucznia z zaburzeniami ze spektrum autyzmu oraz niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym obserwowanego przez dziesięć miesięcy roku szkolnego na zajęciach muzycznych. Obserwacje te odbywały się w roku szkolnym 2018/2019 w Szkole Podstawowej dla Dzieci z Autyzmem działającej w Ośrodku Szkolno-Wychowawczym dla Dzieci i Młodzieży Niepełnosprawnej im. Z. Tylewicza w Poznaniu.

Prelegentka przedstawi zmiany, jakie zauważyła i udokumentowała w funkcjonowaniu ucznia na zajęciach muzycznych między innymi w takich obszarach jak: kontakt wzrokowy, koncentracja uwagi czy manifestacje emocji.

Słowa kluczowe: dziecko, autyzm, muzykoterapia, studium przypadku, zmiany funkcjonowania.

prof. dr hab. Katarzyna Wieczorowska-Tobis

Pracownia Geriatrii

Katedra i Klinika Medycyny Paliatywnej

Uniwersytet Medyczny im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu

Zastosowanie Musiconu u osób starszych z zaburzeniami funkcji poznawczych

Dla samodzielnego codziennego funkcjonowania osób starszych bardzo ważna jest sprawność w zakresie funkcji poznawczych. Niestety w procesie starzenia, wraz z upływem czasu, narasta ryzyko wystąpienia zaburzeń poznawczych, w tym otępienia. Według danych WHO obecnie na świecie choruje na otępienie ponad 50 mln osób, a przewiduje się, że liczba tych chorych do 2050 r. ulegnie potrojeniu.

Musicon jest narzędziem dzięki któremu można zastosować muzykę w terapii wybranych zaburzeń u osób starszych. Jest to zarówno muzykoterapia aktywna obejmująca m.in. tworzenie muzyki, jak i muzykoterapia receptywna polegająca na słuchaniu muzyki. Ma to szczególne znaczenie dla chorych z zaburzeniami funkcji poznawczych. *Musicon* jednak może być też wykorzystany do aktywizacji poznawczej, ale i fizycznej, a jeśli działania aktywizujące prowadzone są w grupach – to również aktywność społeczną. Muzyka w tych działaniach kształtuje podejmowaną aktywność. Może więc służyć prewencji zaburzeń poznawczych.

Możliwości *Musiconu* w zakresie prewencji i terapii osób z zaburzeniami funkcji poznawczych są obecnie definiowane w badaniu M-Senior.

Słowa kluczowe: Musicon, osoby starsze, zaburzenia funkcji poznawczych, prewencja.

dr hab. Paweł Żak

Katedra Fotografii i Genologii Dziennikarskiej

Wydział Dziennikarstwa, Informacji i Bibliologii

Uniwersytet Warszawski

Fotograficzne prace dyplomowe studentów dziennikarstwa jako sygnał zmian społecznych i pola zainteresowań młodzieży akademickiej

Autor poddaje analizie zmienność tematyki fotograficznych prac dyplomowych studentów wybierających specjalność fotograficzną w ramach studiów dziennikarskich na Uniwersytecie Warszawskim w latach 2012-2022. Zauważa prawidłowości i trendy widoczne przy poddaniu tematów prac kategoryzacji i analizie statystycznej. Traktuje tę zmienność jako świadectwo przemian społecznych, w tym, w szczególności postaw, a także obszarów spraw społecznych ważnych dla współczesnego pokolenia młodzieży akademickiej i stara się z jednostkowych decyzji o wyborze tematu dyplomu, poddanych kategoryzacji, wyciągnąć wnioski o ogólniejszym charakterze.

Słowa kluczowe: fotografia, prace dyplomowe, studia dziennikarskie, zmiana społeczna.